

İSTİRAHAT MEMBRAN POTANSİYELİ & AKSİYON POTANSİYELİ

Prof.Dr. Mitat KOZ

İstirahat Membran Potansiyeli

- ▶ Bütün hücreler istirahat halindeyken hücre zarıyla ayrılmış bir potansiyel farkına sahiptirler.
- ▶ Hücre zarının içi dışına nazaran negatif yüklüdür.
- ▶ Bu potansiyel farkına **istirahat membran potansiyeli** denir.
- ▶ Uyarılabilir hücrelerde dinlenim membran potansiyeli: -70 ila -90 mV

İyonların difüzyonu

- Hücre zarı;
  - İki katlı lipid tabaka
  - Seçici geçirgen
  - İyonlara karşı farklı difüzyon kapasitelerine sahip
- Membranın iki tarafında iyonların konsantrasyonları arasında oluşan farklar membran potansiyellerini oluşturur

Organizmada iyonların dağılımı

- Hücre dışı ortam Na^+ ve Cl^- iyonlarından
- Hücre içi ortam K^+ iyonlarından zengindir
- Ayrıca hücre içinde asla hücreyi terk edemeyen negatif yüklü protein anyonlar vardır
- Normal hücre zarı K^+ 'a Na^+ 'a 100 kat daha geçirgendir

Uyarılabilen hücrelerde, istirahat membran potansiyelinin oluşmasında rol oynayan iyonlar,

► Tek değerlikli K^+ , Na^+ ve Cl^- iyonları ve bu iyonların difüzyon (sızma) kanallarından geçiş özellikleri

iyon	Hücre İçi (mEq/l)	Hücre Dışı (mEq/l)	Oran
Na^+	14	142	10
K^+	140	4	35
Cl^-	9	108	12

Belirli bir konsantrasyon farkında bu gücü dengeleyen elektriksel yük farkı Nerst denklemi ile bulunur.

$$EMF \text{ (in millivolts)} = \pm 61 \log \frac{C_1}{C_2}$$

GOLDMAN'IN SABİT SAHA DENKLEMİ- GOLDMAN-HODGKIN-KATZ

$$\text{EMF(milivolt)} = -61 \times \log X \frac{((PK^+ \times \text{Kons}K^+_i) + (PNa^+ \times \text{Kons}Na^+_i) + (PCl^- \times \text{Kons}Cl^-_d))}{((PK^+ \times \text{Kons}K^+_d) + (PNa^+ \times \text{Kons}Na^+_d) + (PCl^- \times \text{Kons}Cl^-_i))}$$

- ▶ Bu hesaplamalar sonucunda uyarılabilir hücrelerde istirahat membran potansiyelinin,
- ▶ Hücrelerin tipine göre, -10 ila -100 mV arasında değiştiği;
- ▶ sinir hücrelerinde -70 - -80 mV;
- ▶ İskelet kasında -90 mV;
- ▶ Kalp ve düz kasların uyarı doğuran hücrelerinde -50, -65 mV kadar olduğu saptanmıştır.
- ▶ Salgı bezleri, eritrositler gibi uyarılamayan hücrelerde bu potansiyel fark, -10, -20 mV

AKSIYON POTANSİYELLERİ UYARILMA (EXCITATION)

- ▶ Uyarılabilen hücrelerde zar, istirahat durumunda **polarize** (2 kutuplu) halde iken, fiziksel, kimyasal veya elektriksel bir uyaran ile **depolarize** edilebilir.
  - ▶ Bunun için uyarının (stimulus), hücre zarında pozitif yüklü iyonlara ait ligand veya voltaj bağımlı kanalların açılmasına yetecek şiddette (**eşik şiddet**) olması gerekir.
  - ▶ Hücre içine (+) yük girişiyle, membran potansiyeli atesleme seviyesine kadar (-50, -60 mV) değiştirilebilirse,
  - ▶ Na⁺ un bütün voltaja bağlı kanalları açılacağından; Na⁺, hızla hücre içine akar ve bir aksiyon potansiyeli başlar.
-

"Hep veya Hiç Yasası"

- ▶ Aksiyon potansiyelinin uyarılma eşiği vardır
  - ▶ Uyarılabilen (excitable) bir hücre eşik ve eşik üstü bir uyarana tek tip bir aksiyon potansiyeli ile yanıt verir.
  - ▶ Eşik altı uyarana ile bir aksiyon potansiyeli oluşmaz.
  - ▶ Buna "Hep veya Hiç Yasası" denir
  - ▶ Bir sinir hücresi, bir kas hücresi ve kalbin tümü hep veya hiç yasasına uyar.
  - ▶ Ancak vücudumuzda aksonlar ve iskelet kası hücreleri tek tek değil; binlercesi bir araya gelerek sinir demetlerini (siyatik sinir gibi) ve kas kitlelerini (gastroknemius kası gibi) oluşturur.
-

Aksiyon

Potansiyeli Evreleri

- ▶ **Depolarizasyon**
- ▶ **Repolarizasyon**
- ▶ **Hiperpolarizasyon**
- ▶ **Hipopolarizasyon**
- ▶ **Refrakter Peryot**
  - ▶ **Absolut (kesin) refrakter peryot**
  - ▶ **Rrelatif (kısmi) refrakter perot**

▶ *Bu terimler istirahat membran potansiyeline göre hücre zarı potansiyelindeki değişiklikleri ifade etmek için kullanılır.*

ÖZETLE AKSİYON POTANSİYELİ

- ▶ İstirahat durumunda membran K^+ iyonlarına 50-100 kat daha geçirgen (Na^+ 'a) göre (sızma kanallarından)
- ▶ Sinir uyarıldığında Na^+ kanalları aktif hale geçer ve Na^+ geçirgenliği 5000 kat artar (voltaj kapılı kanallardan).
- ▶ Ancak çok kısa zamanda kapanır.

Depolarizasyon

- ▶ Hücreye uyarının verildiği andan itibaren, hücre içine giren (+) yüklü iyonlar dolayısıyla membranın polarize durumu bozulur ve depolarizasyon başlar.
- ▶ Membran potansiyeli yaklaşık **-50, -55 mV'lara** ulaştığında, ***bütün voltaja bağlı Na⁺ kanalları açılır***
- ▶ Na⁺, gümbür gümbür hücreye girer ve hücre içini pozitifleştirir.
- ▶ Na⁺, hücre içini +35 mV yapana kadar hücreye girer.
- ▶ Bazı hücrelerde potansiyel; +20 mV gibi daha düşük değerlerde kalır.

Depolarizasyon

- ▶ Na zar potansiyelini kendi denge potansiyeli olan +60 mV'a kadar pozitilleştirmek isteyecektir.
- ▶ Ancak Na⁺ **un aktivasyon kapıları çok kısa sürede (0.1 ms) inaktivasyon** konumuna geçer,
- ▶ Na⁺-**K' ATPaz**, Na⁺'un hücre içinde en yüksek düzeyde olduğu bu dönemde **maksimal derecede aktifleşir ve** bu pozitif değerlerde **K⁺ voltaj kapıları da açılır.**
- ▶ Bu engellemeler dolayısı ile Na⁺ hücre içini +60 mV'a kadar değiştiremez ve depolarizasyonun tepe noktası +30, +35 mV'larda kalır.

Repolarizasyon

- ▶ Tepe noktasında ***K⁺'un kapılarının açılması*** ve *K⁺'un hücreden çıkmaya başlaması ile **repolarizasyon** dönemi başlar, hücre hızla (+) yük kaybetmeye başlar.*
- ▶ Repolarizasyon, membran potansiyelinin başlangıçtaki polarizasyon voltajına ininceye kadar devam eder,
- ▶ Hatta biraz daha negatif değerlere iner yani zar **hiperpolarize** olur (-80, -90 mV).

Hiperpolarizasyon

- ▶ ***Hiperpolarizasyon döneminde bir hücrenin uyarılması zordur ve daha yüksek bir eşik uyarana gerektirir.***
  - ▶ ***Hiperpolarizasyonun nedeni, K^+ voltaj kapılarının, Na^+ voltaj kapıları gibi hemen inaktive olmayıp; 10-15 ms gibi uzun süre açık kalmasıdır.***
-

Absolut (kesin) refrakter period (ARP)

- ▶ Aksiyon potansiyelinin depolarizasyon döneminde ve repolarizasyonun ilk 1/3'lük döneminde hücre yeni gelecek uyarılara yanıt vermez.
- ▶ Bu sürece ***absolut (kesin) refrakter period (ARP)*** denir.

Relatif (kısmi) refrakter periodu

- ▶ Repolarizasyonun ikinci 2/3 lük dönemini, ***relatif (kısmi) refrakter periodu (RRP)*** oluşturur (Na^+ kapılarının bir kısmı inaktiften, normal kapalı konuma geçmiş olup; bunlar tekrar açılabilir).
- ▶ Hücrenin RRP'da uyarılması mümkün ama zordur.

Hipopolarizasyon

- ▶ Repolarizasyon sürecinde, polarize duruma geçene kadar kısa bir ***hipopolarizasyon dönemi*** (membran potansiyelinin tekrar -50, -70 mV olduğu dönemler) ortaya çıkar.
- ▶ Hücreler, *hipopolarizasyon döneminde daha kolay ve daha düşük eşik uyarana ile uyarılabilir.*
- ▶ Hipopolarizasyon dönemine bazı yazarlar, *süper normal faz veya after depolarization* demektedir.

